

İstanbul Üniversitesi Almanca Bölümlerinin Kuruluşundan Günümüze Gelişim Süreci¹

Nilüfer Tapan^{ID}, İstanbul - Nilüfer Kuruyazıcı^{ID}, İstanbul

“Bazı biyografiler yalnızca ilgili kişilerin ya da kurumların oluşum ve gelişmelerini değil, aynı zamanda ülkenin de tarihsel ve politik gelişimini birlikte yansıtır. Bu durum İstanbul Üniversitesi Alman Filolojisi için de geçerlidir” (Sayın 2000: 105).

Prof. Dr. Şara Sayın İstanbul Üniversitesi Alman Filolojisi'nin öyküsünü anlatmaya “Germanistik an der Universität Istanbul” adlı makalesinde (agy) bu sözlerle başlar. Biz de bu yazımızda 1961 yılında, ilk önce öğrencisi, daha sonra öğretim üyesi olarak ve 2008 yılında emekliliğimize kadar içinde yer aldığımız İstanbul Üniversitesi Almanca bölümlerinin öyküsünü, kendi bilgi ve deneyimlerimizden de yola çıkarak aktarmaya çalışacağız. Burada Almanca bölümleri derken Alman Dili ve Edebiyatı ile güncel gelişmeler doğrultusunda oluşumuna katkıda bulunduğu Alman Dili Eğitimi ve Almanca Mütercim Tercümanlık Anabilim dallarını düşünüyoruz. Bunu yapmaktaki amacımız, uzmanlık alanımız içinde ekol olarak nitelendirilen İstanbul Üniversitesi Almanca bölümlerini bizden sonra gelen kuşaklara ana hatlarıyla tanıtmaktır. Bu çerçevede hedeflediğimiz, bölümlerin kuruluş koşullarını, gelişim sürecini; zaman içinde değişen kuram, yöntem ve ders içeriklerini; bu süreçte farklılaşan öğretim üyesi ve öğrenci profilini; yeni uzmanlık alanlarının oluşumunu ve yapılanmasını kısaca sergilemek ve değerlendirmektir.

Ülkemizde, (ilk adıyla) Alman Filolojisi bölümlerinin ilk kurulduğu Üniversiteler Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi (1935-36) ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'dir (1942). Başka bir deyişle Alman Dili ve Edebiyatı uzmanlık alanının ilk temelleri ülkemizde bu bölümlerde atılmıştır. Tabii ki Alman Filolojisi'nin gelişimi, Şara Sayın'ın da dile getirdiği gibi, Türkiye'de ve dünyadaki sosyopolitik, kültürel ve bilimsel gelişmelerden soyutlanamaz. Bu çerçevede Alman Filolojisi'nin kuruluş yıllarına baktığımızda bölümün oluşum ve gelişiminde belirleyici olan iki önemli olayla karşılaşırız: 1933 yılında yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde gerçekleşen eğitim reformu ve aynı yıllarda Hitler rejiminden kaçarak Türkiye'ye gelen Alman bilim insanları.

1933'teki eğitim reformu ile Darülfünun lağvedilmiş, İstanbul Üniversitesi adıyla yeni bir yüksek öğretim kurumu oluşturulmuş ve bu kurum Batı üniversiteleri doğrultusunda yeniden yapılandırılmıştır. Bu yeni yapılanma kapsamında İstanbul

¹ Bu yazı 25-27.10.2018 tarihinde Erzurum Atatürk Üniversitesi'ndeki Germanistik Kongresi'nde sunulan bildirinin makaleye dönüştürülmüş biçimidir.

Einsenddatum: 20.06.2020

Freigabe zur Veröffentlichung: 30.09.2020

Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde Garp/ Batı filolojileri açılmış ve burada Fransız, İngiliz ve Alman dil, edebiyat ve kültürü öğretim ve öğrenimin konusu olmuştur. Böylece filolojiler Türkiye'nin batılılaşma sürecinde etkin bir biçimde yerini almaya başlamıştır. Şara Sayın'ın sözleriyle: “Aynı yılda bu kurum içinde Garp filolojileri bölümü adıyla yeni bir bölüme gereksinim duyulması rastlantı olamazdı doğal olarak. Olamazdı, çünkü bu yıllar genç Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni bir kimlik kazanmak, bir ulus olmak, aynı zamanda çağdaş medeniyetlere uyum sağlamak için savaş verdiği yıllardı. Uyum sağlamanın yollarından biri de çağdaş medeniyeti, onun kültürünü, düşünce biçimini ve o düşüncenin oluşmasına yardımcı olan dilleri tanımaktı (Sayın 2009: 21).

Batı filolojileri içinde ilk oluşturulan bölüm, 1933 yılında Almanya'yı terk etmek zorunda kalan ünlü düşünürler Leo Spitzer ve daha sonra 1936'da Erich Auerbach öncülüğünde kurulan Romanoloji Bölümü'dür; bunu 1937'de İngiliz Filolojisi izler. İ.Ü. Alman Filolojisi'nin bağımsız bir kürsü olması ise 1942 yılındadır. Diğer pek çok bilim dalında olduğu gibi Alman Filolojisi'nin ve diğer filolojilerin kuruluşunda da o yıllarda Almanya'daki Nasyonal Sosyalist idarenin baskısından kaçan Alman bilim insanları öncü bir görev üstlenmiştir. Alman Filolojisi'nin kuruluşunda önemli görevler alan Alman hocalar arasında Prof. Walter Kranz ve Prof. Hennig Brinkmann'ı sayabiliriz. 1952 yılında Walter Kranz'ın Almanya'ya dönmesi üzerine İstanbul Üniversitesi Alman Filolojisi'ne çağrılan Prof. Gerhard Fricke 1960 yılına kadar bu bölümün başkanlığını yürütmüştür. Aynı dönemde yüksek öğrenimini Almanya'da tamamlamış olan Burhanetten Batıman ve Auerbach'ın öğrencisi Safinaz Duruman Alman Filolojisi'nde görevlerini sürdürürler. Ayrıca Heinz Anstock ve Romanistik bölümünün kurulma aşamasında Prof. Leo Spitzer'in asistanı olarak onunla birlikte İstanbul'a gelen Traugott Fuchs okutman olarak eğitim kadrosunda yer alırlar.

Alman Filolojisi'nin kuruluş yıllarında- ki buna birinci evre de diyebiliriz - tüm öğretim Almanya'daki bir Germanistik bölümündeymiş gibi sürdürülüyordu. Farklı bir kültürden gelen Türk öğrencilerin kendine özgü özellikleri göz önünde tutulmuyor, öğretim elemanları derslerini Almanya'daki bir öğrenciye sunar gibi sunuyorlardı. Bu bağlamda edebiyat derslerinde belirleyici olan, metni merkeze yerleştiren bir anlayıştı. Erich Auerbach'la başlayan ve Şara Sayın'ın da doktora hocası olan Gerhart Fricke ile de devam eden *içkin yorum* derslerde kullanılan metin açıklama yöntemi idi. Bu ise, edebiyat metnini sadece estetik bir nesne olarak alımlayan, yazarın kimliğine, yaşam öyküsüne hiç yer vermeyen ve metni içinde olduğu tarih ve sosyal çevreden soyutlayarak, okuru yalnız metinle baş başa bırakan bir yaklaşımdı. Başka bir deyişle filolojinin bilgi nesnesi metnin kendisiydi ve yapılmak istenen, metni kendi başına, ek bilgi aramadan, katmadan yorumlamaktı. (Alman Filolojisi öğrencileri ancak daha sonra, 1963 yılında bölüme gelen ve bir yıl kalan Prof. Ziegler'in konuk hocalığı sırasında farklı bir edebiyat anlayışı ile, edebiyat metinlerini sosyolojik verilere dayanarak açıklama yoluyla tanışacaklardır).

Bu çerçevede şunu söyleyebiliriz: Bu yıllarda Alman Filolojisinde sürdürülen eğitim anlayışı Türk öğrenciye yabancı, salt konu odaklıydı. Şara Sayın'ın da dile getirdiği gibi, “1945 ve 50'lerin filoloji öğrencilerinin farklı bir kültürün ürünü olan

yabancı metni anlamaları için yabancı bir dilin farklı düşünce ve duyumsama katmanlarıyla tanış olmaları, onları o yabancı kültürün öznesi açısından görebilmeleri, dilin çağrışımlarıyla, o kültürün belleğiyle kavrayabilmeleri, özümseyebilmeleri gerekiyordu” (Sayın 2009: 23). Kısaca: Öğrenciden konulara, Alman edebiyat ve kültürünün, yani kendisine yabancı olan bir kültürün öznesiymiş gibi yaklaşması bekleniyordu. Amaç, Alman kültür ve edebiyatı yoluyla batının değerlerini kazandırmayı hedefleyen bir *Bildung* kazandırmaktı. Oysa bu ilk evrenin öğrencileri Almanca’yı Türkiye’deki okullarda, Almanca derslerinde öğrenmiş, Almanya deneyimleri olmayan, Almanca anlama, konuşma ve yazmada zorluk çeken öğrencilerdi. Derslerde zorlandıkları için de programda kuramsal derslerin yanı sıra dil becerilerini geliştirecek dersler de yer almak zorundaydı. Sonuçta bu yıllarda Alman Filolojisi bölümünden çok az sayıda öğrenci mezun olabiliyor, bir kısmı daha ilk yıllarda bölümden ayrılıyordu.

1961 yılında bu öğrenci profiline Almanya ve Avusturya Liselerinden mezun olmuş, iyi Almanca bilen, Alman edebiyatı ve kültürüyle ilgili ön bilgisi olan çok sayıda öğrencinin gelmesi bölümün program, ders içerikleri ve kullanılan yöntemlere yeni bir bakış açısı getirmesini zorunlu kılmıştır. (Biz ikimiz de bu yıl Alman Lisesinden mezun olarak Alman Filolojisi’ne başlamış olan öğrencilerdendik.) Bu durum doğrultusunda bölüm dersleri yeni öğrenci profiline göre yeniden belirlenmeye başladı. Edebiyata bakış ve metin açıklama yöntemi ise yine *içkin yorumla* sürdürülmeye devam etti. İki farklı grup öğrenciyle çalışılan Alman Filolojisi kürsüsünde Almanca bilgisi yetersiz olan öğrenciler için yoğun dil dersleri sürerken, Almanca düzeyi ileri olan yeni öğrenci grubu için programa felsefe, edebiyat ve tarih dersleri eklendi. Tüm programın gözden geçirilmesine yol açan bu yeni öğrenci profili ile Alman Filolojisi’nde ikinci bir evre başlamış oldu. Bu evre’nin belirleyici hocalarına bakacak olursak, Prof. Dr. Safinaz Duruman, Prof. Dr. Şara Sayın ve uzman Traugott Fuchs’u, bir de Almanya’dan kısa süreliğine gelen konuk profesörler Klaus Ziegler ve Gerhard Fricke’yi sayabiliriz.

Bu yıllarda bölüm başkanı olan Prof. Duruman’ın filolojik araştırmalara klasik eğitim içerikli bakışı bütün bölüm programının ağırlığını belirlerdi. Örneğin Alman Dili sertifikasının programında o yıllarda filolojik çalışmalarda önemli bir yer tutan ve gittikçe daha çok önem kazanan çağdaş dilbilim kuram ve yöntemlerinin yeri yoktu. Dil sertifikasının ağırlıklı dersi Traugott Fuchs’un verdiği Alman dilinin tarihsel yapısını inceleyen Alman Dil Tarihi dersi idi.

Prof. Safinaz Duruman’ın yanı sıra Prof. Şara Sayın ise hep yeniliklere açık, uzmanlık alanı ile ilgili yenilikleri yakından izleyen, öğrendiklerini sadece kendi kişisel çalışmaları içinde sınırlı bırakmayıp öğrencileri ile paylaşmaktan mutluluk duyan bir hocaydı. Daha ileriki yıllarda da o günün bilimsel ve eğitsel gelişmeleri doğrultusunda İstanbul Üniversitesi bünyesinde kurulmasına önayak olacağı Alman Dili Eğitimi ve Almanca Mütercim Tercümanlık gibi yeni bölümler de bu bakışının birer uzantısı olmuştur.

1980’li yıllarda Yüksek Öğretim Kurulu’nun (YÖK) kurulmasıyla Türkiye üniversitelerinin işleyişini tümüyle değiştiren yenilikler ortaya çıkmıştır. Alman

Filolojisi kürsüsü de bu değişikliklerden etkilenmiştir. Bundan böyle Batı Dilleri Bölümü içinde Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'ndan söz edilecektir. Ders programları da bölümlerin kendi koşul ve özelliklerine bakılmadan Türkiye'nin bütün üniversitelerinde YÖK'ün öngördüğü ortak programlarla düzenlenmeye başlamıştır.

Bu yıllarda vurgulanması gereken bir olgu da Almanca bölümlerinin öğrenci profili ile ilgilidir. Türkiye üniversitelerinin tüm Almanca bölümlerinde olduğu gibi, İ.Ü. Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı için de 1980'li yıllar öğrenci profilinin değişmesi açısından bir dönüm noktasıdır diyebiliriz. Öğrenci profili Almanya'da çalışan işçilerimizin Türkiye'ye kesin dönüş yapmaları ile değişim göstermeye başlamıştır. Bu yıllarda Almanca bölümlerine gelen öğrencilerimizin çoğu Almancayı ve Alman kültürünü Almanya'da yaşayarak öğrenmiştir. Alman diline ve kültürüne yabancı olmayan bu gençlerle yapılacak bir öğretimin, bu grubun özellikleri, farklılıkları göz önünde bulundurularak yeniden yapılandırılması gerekiyordu. Böylece Alman Dili ve Edebiyatında artık üçüncü bir evreden söz edebiliriz.

Kuşkusuz bu yeni evrede sözü edilen öğrenci profili ile yapılan derslerde edebiyat metnine yaklaşımın da yeniden belirlenmesi gerekmektedir. Öte yandan, 1970'li yıllardan başlayarak Almanya'da Germanistik uzmanlık alanında edebiyata yaklaşımda *yabancı, öteki, farklılık* kavramlarını öne çıkaran bir paradigma değişikliği yaşanmaktaydı. Almanya'daki Germanistik bölümleriyle iletişim içinde olan İ.Ü. Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı da Almanya'da dil ve edebiyat çalışmalarında gerçekleşen bu paradigma değişikliğinden etkilenir. Şara Sayın'ın da vurguladığı gibi, "*Yabancı, öteki, farklılık* kavramlarının izlekştirilmesi, farklılık kuramlarının oluşması dolayısıyla kimlik sorununun güncelleşmesi buradaki bilimsel çalışmalara yansır [...]. Farklılığın bilinç düzeyinde algılanması, aynı zamanda edebiyata yaklaşımı da belirler. Yabancı bir dili ya da yabancı bir edebiyatı alımlama koşullarının her kültürde, hatta aynı kültürdeki her kişide farklı olduğu dilselleştirilir. *Alımlama estetiği* adını taşıyan yaklaşım bu farklı alımlama koşullarını izlekştirecektir " (Sayın 2009: 15-16).

Yine bu yıllarda Almanya Germanistiğinde yeni bir bakış açısı olarak ortaya çıkan ve İ.Ü. Alman Dili ve Edebiyatı'nda gerçekleşen bilimsel ve eğitsel çalışmaları da etkileyen bir başka alan *Kültürlerarası Germanistik* adını taşıyan ve kültürlerarası iletişimi vurgulayan uzmanlık alanıdır. Burada değinilmesi gereken önemli bir nokta, farklılık kavramının araştırılması/ değerlendirilmesi üzerine kurulmuş olan bu yaklaşım doğrultusunda yapılacak bilimsel ve eğitsel çalışmaların, Alman Dili ve Edebiyatı'nın yukarıda belirtilen Almanya kökenli yeni öğrenci profili ile daha kolay gerçekleştirilecek olmasıdır. Derslerde, akademik çalışmalarda artık bu bölümün kuruluş evresinde olduğu gibi öğrenciden yabancı kültüre, o kültürün öznesiymiş gibi bakması beklenmez, kendi kültürel kimliğinin bakış açısıyla yabancıyı farklı boyutlarıyla alımlaması ve anlaması istenir. Bu bağlamda farklılıkların vurgulanmasına dayanan *göçmen edebiyatı* araştırmaları İ.Ü. Alman Dili ve Edebiyatı öğretim elemanlarının önemli bir araştırma konusu olmuştur.

Bu farklılık odaklı düşünce biçimi yalnızca edebiyat metinlerine yaklaşımı değil, aynı zamanda dilsel çalışmalara bakışı da etkilemiştir. Dilbilim alanında eşsüremli

araştırmalar ağırlık kazanırken, yabancı dil öğretimi de yeni bilimsel bir araştırma alanı olarak yerini almaya başlamıştır. Bu gelişmelerin ilk izlerini 1972 yılında İstanbul Üniversitesi bünyesinde bağımsız bir kurum olarak kurulan ve Almanca, Fransızca ve İngilizce bölümlerinden oluşan Yabancı Diller Yüksek Okulunun (YDYO) yapılanmasında görebiliyoruz². Bu kurum Prof. Dr. Şara Sayın, Prof. Dr. Berke Vardar, Prof. Dr. Özcan Başkan, Prof. Dr. Akşit Göktürk gibi o yıllarda Edebiyat Fakültesi Batı Filolojileri Bölümlerinde dilbilim, edebiyat bilimi ve dil öğretimi alanında uzmanlaşmış akademisyenlerin katkısıyla kurulmuş ve eğitim/öğretime başlamıştır. Almanca, Fransızca ve İngilizce alanlarında çağdaş yöntemsel yönelişler ışığında dilbilim ve uygulamalı dil çalışmalarının yapılabilmesi amacıyla kurulmuş olan İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu, bir yandan da yabancı dil öğretmeni yetiştirmeyi bir uygulama alanı olarak bünyesine katmış ve bu alanda da bilimsel çalışmalar başlatmıştır. Ayrıca burada gerçekleştirilen bilimsel ve eğitsel çalışmalarda yabancı dil ile anadilin karşılaştırılmasına ve edebiyat biliminde olduğu gibi dilsel çalışmalarda da farklılıklara dikkat çekilmesine yönelik çalışmalara ağırlık verilmiş, öğrencinin “[...] farklılıklara dilin kendi bağlamları içinde bakabilmeyi öğrenmesi” (Sayın 2009: 28) vurgulanmıştır.

Yabancı Diller Yüksek Okulu Almanca Bölümü’nün kurulmasıyla, Alman dili artık Alman Dili ve Edebiyatı’nın yanı sıra bağımsız bir başka bölümün daha araştırma alanı olmuştur. Bu bölümü kuran ve gelişimini üstlenen Prof. Dr. Şara Sayın’dı. Şara Hoca için Alman Filolojisi’nin yanında yeni bir açılım olan bu kurum, akademik ve kişisel yaşamının önemli bir evresini oluşturacak bir yenilikti. Burada Alman Filolojisi’nden kendi yetiştirdiği öğrencilerine yeni ufuklar açacak, kendisi bir edebiyat uzmanı olmasına rağmen onları bilimsel bir gelecek öngörüsü ile günün koşullarına uygun yeni bilimsel uzmanlık alanlarına yönlendirecekti.

İ.Ü. Yabancı Diller Yüksek Okulu YÖK’ün kurulmasıyla bağımsızlığını yitirmiş ve 1982 yılında Yabancı Diller Eğitimi Bölümü adı altında İ.Ü. Edebiyat Fakültesi’nin bir bölümüne dönüşmüş, Almanca bölümü de Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı adı altında burada yerini almıştır. Ancak bu evrede de bir yandan dilbilim/ uygulamalı dilbilim çalışmaları devam etmiş, öte yandan ise Almancanın yabancı dil olarak öğretimi ve buna bağlı olarak Almanca öğretmenlerinin yetiştirimi bilimsel bir uzmanlık alanı olarak gittikçe daha çok ağırlık kazanmaya başlamıştır. Dilbilim, edebiyat bilimi gibi filolojik alan bilgisini içeren derslerin yanı sıra yabancı dil olarak Almanca öğretmenlerinin yetiştirimine yönelik kuramsal ve uygulamalı dersler programın önemli bir ayağını oluşturmuştur. Ancak Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı’nın uğraş alanı olan Almancanın yabancı dil olarak öğretimi ve yabancı dil olarak Almanca öğretmenlerinin bilimsel bir kaygıyla yetiştirilmesi 1980’li yıllarda ülkemiz akademik dünyası için çok yeni bir uzmanlık alanıydı. Henüz ya hiç bilinmiyor ya da uygulamaya dönük bir alan olarak yeterince bilimsel bulunmuyordu. Bu bağlamda uzmanlık alanının temelini oluşturan kuramsal boyutun uygulama boyutuyla

² İ.Ü. Yabancı Diller Yüksek Okulu YÖK’ün kurulmasıyla bağımsızlığını yitirecek, 1982 yılında Yabancı Diller Eğitimi Bölümü adıyla İ.Ü. Edebiyat Fakültesine, 1998 yılında ise İstanbul Üniversitesi bünyesinde yeni kurulmuş olan Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi’ne bağlanacaktır.

bütünleştirilmesi gerekliliğini içeren yaklaşım sorgulanıyor, edebiyat bilimi ve dilbilim ile uğraşan birçok akademisyen tarafından olabirliği tartışılıyordu. Oysa Prof. Dr. Şara Sayın ileriye dönük görüşüyle bu yeni bilim alanının önemini hemen kavramıştı. Nitekim Türkiye’de bu alanda ilk doktora çalışmaları 1986 yılında onun danışmanlığında yapılmıştır.

Bu görüşler doğrultusunda Almanya’ya baktığımızda, 1980’li yıllardan başlayarak bilimsel bir araştırma alanı olarak Almanca’nın yabancı dil olarak öğretimini Alman akademik dünyasında gittikçe daha çok önem kazanarak hızla gelişmekte olduğu ortaya çıkar. Bu yeni uğraş alanının İ.Ü.Edebiyat Fakültesi Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı’nda ve daha sonraları da Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı’nda güçlenmesi için Prof. Sayın’ın da katkılarıyla Almanya’da alanın önde gelen uzmanları ile ilişkiler kurulmuş ve Gerd Neuner, Ernst Apeltauer, Hans Jürgen Krumm, Hans Reich gibi alanın önemli profesörleri 1980’li yıllardan başlayarak Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalında konuk öğretim üyesi olarak dersler vermişler, seminerlere katılmışlar, Türk meslektaşları ile ortak projeler sürdürmüşlerdir. Böylece hem bu yeni uzmanlık alanının güçlenmesine destek vermişler, hem de genç akademisyenlerin bu alana yönelmesini teşvik etmişlerdir. Bilimsel çalışmalarını *yabancı, öteki, farklılık* gibi *kültürlerarası iletişimi* vurgulayan bakış açısı üzerine kurmuş olan ve bilimsel ve kültürel akışın sağlanmasına yol açan bu uzmanlarla karşılıklı alışveriş daha sonraki yıllarda da hep sürmüştür.

Yabancı dil olarak Almanca öğretmenlerinin yetiştirimi günümüze gelene kadar farklı modellerin uygulandığı değişik evrelerden geçmiştir. Burada ayrıntıya inmeden, genel bir bakış açısıyla bu evreleri şöyle açımlayabiliriz: *Bilgi ağırlıklı model* (1), *uygulama ağırlıklı model* (2), *bilgi ve uygulamayı dengeli bir biçimde birleştiren model* (3). Bugün öğretmen yetiştirme modellerinde bilimsel geçerliliği olan *kuram ve uygulamanın birbirini tamamladığı, bir bütünlük oluşturduğu* üçüncü modeldir. “Bilen, ancak bildiklerini verimli bir biçimde aktaramayan bir Almanca öğretmeni ne denli başarısız olmaya adaysa, uygulamalarını bilgiye dayandırmayan bir öğretmen de o denli başarısız olmaya adaydır. Çünkü nitelikli öğretmenden beklenen dersini yönlendirirken sürekli değişen koşullara uygun kararları yerinde ve zamanında üretebilmesi ve uygulayabilmesidir. Yeterli bilgi ve öğretme becerisi ile donatılmamış bir öğretmenin bunu yapması güçtür.” (Polat/ Tapan 2001: 284).

Yabancı dil olarak Almanca öğretmenlerinin yetiştirimini değişik boyutları ile ele alan bu yeni uğraş alanında ele alınan konular ve uygulanan yöntemler bilimsel bir tartışma alanı olarak yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin de ilgisini çekmiştir. Alman Dili ve Edebiyatı ve Alman Dili Eğitimi Anabilim Dallarının açtığı yüksek lisans ve doktora programlarına İstanbul Üniversitesi’nin yanı sıra diğer üniversitelerden katılan birçok öğrenci tez konusu olarak Almanca’nın yabancı dil olarak öğretimini ve öğretmen yetiştirimini seçmiş ve birçoğu daha sonra kariyerlerine de başarılı bir biçimde bu alanda devam etmiş ve birçok üniversitede Alman Dili Eğitimi Anabilim Dallarının kurulmasında ve gelişmesinde öncü bir işlev üstlenmiştir.

İ.Ü Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı'nın öğrenci profiline baktığımızda, Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda olduğu gibi burada da öğrencilerin büyük bir çoğunluğunu Almanya'dan dönüş yapmış ailelerin çocuklarının oluşturduğu görülür. Daha önce de vurgulandığı gibi, bu gençler bir süre Almanya'da yaşamış, orada okullara gitmiş, Alman dilini ve kültürünü yaşayarak öğrenmiş, çift dilli ve çift kültürlü yetişmiş gençlerdir. Dolayısıyla günümüzde Almanca öğretmenlerinin yetiştirimi uzmanlık alanında ülkemizde ve dünyanın birçok ülkesinde üst-amaç olarak benimsenmiş olan ve *kendisinin olan, öteki olan, farklı olan* gibi kavramlarla çalışılan *kültürlerarası iletişim yetisinin*, her iki dil ve kültürle tanışmış olan bu gençlere kazandırılması kuşkusuz daha kolay olacaktır.

İ.Ü. Edebiyat Fakültesi bünyesinde 1993-94 öğretim yılında yine Prof. Dr. Şara Sayın'ın öncülüğünde ve Alman Dili Eğitimi ve Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dallarının çeviri konusunda uzmanlaşmış öğretim elemanlarının girişimiyle yeni bir bölüm daha kurulmuştur: Çeviri Bölümü. Bu bölüm içinde kurulan ilk Anabilim Dalı ise Almanca Mütercim - Tercümanlık Anabilim Dalı'dır. Böylece İstanbul Üniversitesi'nde 1940lı yıllarda Alman Filolojisi ile başlayan, daha sonra Alman Dili Eğitimi ile devam eden serüvenin yeni bir Almanca uzmanlık alanı ile genişlediğini söyleyebiliriz. İ.Ü. Almanca Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı'nın kurulması ile Almanca çeviri eğitimi Türkiye üniversitelerinde ilk kez filoloji ve Almanca öğretmenliği bölümlerine bağlı olmaksızın uygulama alanına girmiş oldu. Kendi kuruluş koşulları nedeniyle ve altyapısı yeterli olduğu için ilk olarak Almanca çeviri eğitimine başlayan bölümde daha sonraki yıllarda İngilizce ve Fransızca Mütercim-Tercümanlık Anabilim dalları da açılmıştır.

Üniversitelerimizin Alman Dili ve Edebiyatı ve Alman Dili Eğitimi Anabilim dallarının programlarında çeviri dersleri hep yer almıştır. Bunun için Almanca Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı'nın kuruluş evresinde, bizim zaten çeviri derslerimiz var diyerek, bağımsız bir çeviri bölümünün kurulmasına karşı çıkan birçok meslektaşımız olmuştur. Oysa son yıllarda çeviri uğraşı bağımsız bir akademik eğitim konusu olarak kabul edilmektedir. Bu da eğitim sürecinin ve ders içeriklerinin bütünüyle farklı biçimlenmesi anlamına gelmektedir. Başlı başına bilimsel bir uğraş alanı olarak çeviri bugün daha geniş bir bakış açısıyla ele alınmakta, yeni kuramlar çerçevesinde çeviri yalnızca dilsel aktarım olarak değil, aynı zamanda *kültürlerarası bir iletişim aracı* olarak da görülmektedir. İşte İ.Ü Almanca Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı'nın kuruluş aşamasında çeviribilim açısından yeni bir yapılanmanın üst amacı, çeviri eğitiminin işlevi, kapsamı, neden bağımsız bir bölüme gerek duyulduğu, Türkiye koşullarının gerekleri gibi konular uzmanlarca sorgulanmış ve tartışılmış ve buna göre ders programı ve ders içerikleri saptanmıştır (bkz. Kurultay/ Birkandan 1997). Bu anabilim dalının önemli ayırt edici bir özelliği de sadece edebiyat değil, hukuk, iktisat, teknik çeviriyi de içeren yeni bir yapılanmayı başlatmış olması, bu uzmanlık alanlarında yazılı ve sözlü çeviriye ağırlık vermesidir. Bu çerçevede piyasanın uzman çevirmen gereksinimini karşılamak hedeflenmektedir. “Ancak burada amaç dar anlamda teknik eleman yetiştirmek değildir. Böyle bir amaç çeviri eğitiminin özünü de ters düşer. Çünkü çeviri edimi uzmanlık bilgisinin yanı sıra geniş bir kültür

birikimini ve kültürel alışkanlıkların ötesine bakmayı gerektiren bir uzmanlık alanı [...]. Bu bağlamda programda doğrudan çeviri eğitimine yönelik derslerin yanı sıra temel eğitim içinde öğrencinin kültür birikimini artıracak derslere de geniş yer verilmiştir” (Tapan 1997: 151). Öte yandan eğitim sürecinde vurgulanan bir yön de, öğrencilerin girdiği her alanda yeniliklere açık, araştıran, bireysel tercihler geliştirebilecek, uygun kararlar verebilecek, çeviri ediminin tüm sorumluluklarını üstlenebilecek şekilde yetiştirilmesidir. Almanca Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı’nın öğrenci profiline baktığımızda, bu öğrencilerin de diğer Almanca bölümlerinde olduğu gibi Almanya’dan Türkiye’ye dönüş yapmış ailelerin çocukları olduğunu görürüz. Almancayı Almanya’da öğrenmiş olan bu öğrenciler bir yandan da “Türk ve Alman kültürünü bir arada yaşayarak ve her ikisiyle de hesaplaşarak kişiliklerini ve kültürel kimliklerini edinmişlerdir” (Tapan 1997: 151). Dolayısıyla bu öğrencilerin bu özellikleriyle çeviri eğitimi sürecinde avantajlı olduklarını söyleyebiliriz.

İ.Ü. Almanca Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı’nın çeviri eğitim sürecine getirdiği yeni bakış açısı, kuram, yöntem, uygulama alanına getirdiği yenilikler daha sonra farklı üniversitelerde kurulacak olan birçok Almanca Mütercim Tercümanlık anabilim dalına da yol gösterici olacaktır.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Bu yazıda İ.Ü. bünyesinde uzun soluklu tarihsel bir gelişim çizgisi izleyen Alman Dili ve Edebiyatı, Alman Dili Eğitimi, Almanca Mütercim-Tercümanlık Anabilim dallarının kuruluş ve gelişmesini, kendi öğrencilik yıllarımızdan 2008 yılındaki emekliliğimize kadar olan süreçteki bilgi ve deneyimlerimizi de katarak ana hatlarıyla dile getirmeye çalıştık. Hiç kuşkusuz bu bölümlerin kendi uzmanlık alanlarına getirdiği yenilikler yıllar içinde Türk eğitim tarihinin de bir parçası olmuştur diyebiliriz. Prof. Yılmaz Özbek’in 90’lı yıllarda İstanbul Üniversitesi Almanca Bölümleri ile ilgili şöyle bir izlenimini dile getirmiş: “Erzurum’dan bakınca Kafka’nın şatosunu andıran İstanbul ve Ankara Üniversitelerinin kapıları aralanıyordu artık” (Özbek 2009: 208). Bu izlenim doğrultusunda günümüz Türkiye üniversitelerinin Almanca bölümlerine baktığımızda, İstanbul Üniversitesi’nin ‘kapılarını aralamış’ olduğunu söyleyebiliriz. Bugün Türkiye üniversitelerinin gerek Alman Dili ve Edebiyatı, gerek Alman Dili Eğitimi, gerekse de Almanca Mütercim Tercümanlık Anabilim Dallarında görev yapan pek çok meslektaşımızın İ.Ü. Almanca bölümlerinde açtığımız yüksek lisans ve doktora programlarında yetişmiş olduğunu görebiliriz. Onların bugünkü konumları, başarıları, mesleğimize getirdikleri yenilikler bizlerin İstanbul Üniversitesi dışındaki Almanca bölümlerine olan katkılarımızın bir göstergesi olarak alınabilir. İstanbul Üniversitesinin Almanca bölümlerinden yetişen ve Türkiye üniversitelerinin Almanca bölümlerinde çalışan öğrencilerimizin Türkiye çapındaki başarılarını görmek de bizler için kuşkusuz mutluluk kaynağı olmaktadır.

Kaynakça

- Kurultay,Turgay/ Birkandan, İlknur** (Ed.)(1997): *Forum:Türkiye’de Çeviri Eğitimi, Nereden,Nereye?.* İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Polat, Tülin/ Tapan, Nilüfer** (2001): Türkiye’de Dünden Bugüne Bilimsel Araştırma Alanı Olarak Almanca Öğretmenlerinin Yetiştirimi. Çakır, Mustafa (Ed.): *Yabancı Dil Dersi ve Almancanın Türkiye’deki Konumu.* Aachen: Shaker Verlag. 283-291.
- Özbek, Yılmaz** (2009): Erzurum’da Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü’nün 50 yılı. Ozil, Şeyda; Öztokat, Nedret (Ed.): *1933’ten -2008’e, İstanbul Üniversitesi Batı Filolojilerinin 75.Yılı,* İstanbul. 206-210.
- Sayın, Şara** (2000): Germanistik an der Universitaet Istanbul. Oraliş, Meral (Ed.): *Grenzüberschreitungen und Übergänge.* İstanbul: Multilingual. 105-114.
- Sayın, Şara** (2009): İstanbul Üniversitesinde Batı Filolojileri. Ozil, Şeyda/ Öztokat, Nedret (Ed.): *1933’ten -2008’e, İstanbul Üniversitesi Batı Filolojilerinin 75.Yılı.* İstanbul. 21-30.
- Tapan, Nilüfer** (1997): Çeviri Bölümlerinin Programları ve Özellikleri: İstanbul Üniversitesi. Kurultay,Turgay/ Birkandan, İlknur (Ed.): *Forum: Türkiye’de Çeviri Eğitimi,Nereden Nereye?.* İstanbul: Sel Yayıncılık. 150-154.